

ZBORNİK RADOVA

**HRVATSKA SOCIOLOGIJA:
RAZVOJ I PERSPEKTIVE**

Uredila: Denisa Krbec

Zagreb, 2008: str. 71-84.

Denisa Krbec
Jasminka Lažnjak

Programska diverzifikacija sociologije kao akademske discipline i status posebne sociologije

Uvod

Tijekom posljednja gotovo dva desetljeća razvoja Hrvatska je, kao uostalom i druge tranzicijske zemlje, iskusila radikalne promjene u ekonomskom, društvenom i kulturološkom smislu. Radi se o promjenama koje se reflektiraju i u području obrazovanja. Obrazovni programi, kao i programi osposobljavanja koje provode srednje i visokoškolske institucije značajno će odrediti ponudu radne snage u nastupajućem razdoblju.

U cilju što brže i efikasnije integracije, u hrvatskom je visokom obrazovanju započet proces radikalne transformacije svih akademskih aktivnosti, uključujući prihvaćanje koncepta Europskog obrazovnog prostora (*European Education Space*) u njezinoj provedbi. Donošenjem Zakona o znanosti i visokom obrazovanju 31.srpnja 2003.godine (Narodne novine 123/2003) započeo je proces prilagodbe europskim standardima u području visokog obrazovanja. Sve su istraživačke i visokoškolske institucije pozvane na prihvaćanje standarda kojima će se njihove komparativne prednosti usmjeriti u pravcu povećanja produktivnosti i unaprijeđenja kvalitete visokoškolske nastave i znanstvenih istraživanja. Čl. 2. Općih odredbi Zakona definira znanstvenu djelatnost i visoko obrazovanje “djelatnostima od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku i sastavnim dijelom međunarodnog, posebno europskoga, znanstvenoga, umjetničkog i obrazovnog prostora”. Među općim odredbama budućeg razvoja visokog obrazovanja nalaze se tako i svi razvojni elementi na kojima se treba temeljiti budućnost visokog školstva u Hrvatskoj od akademskih sloboda, akademske autonomije i samouprave, otvorenosti visokih učilišta, nedjeljivosti sveučilišnog nastavnog rada i znanstvenih istraživanja, uzajamnosti i partnerstva pripadnika akademske zajednice do prihvaćanja europske humanističke i demokratske tradicije.

Prateći položaj sociologije kao akademske discipline na hrvatskim visokim učilištima u aktualnom razvojnom trenutku uočene su karakteristike koje najkraće možemo opisati sa značenjem “institucionalizacije i diverzifikacije discipline u programskom smislu” (Krbec, 2005). Prethodni je razvoj sociologije u Hrvatskoj obilježen vrlo jakom tradicijom poučavanja sociologije na Sveučilištu u Zagrebu i njezinom istraživačkom primjenom u radu javnih znanstvenih institute. No, bilježimo sve zunačajniji doprinos novijem razvoju sociologije kao akademske discipline na drugim hrvatskim sveučilištima i drugim visokim učilištima. Iako relativno skromnog udjela u ukupnim akademskim programima prati se razvoj posebnih sociologija koji bi trebao pridonijeti re-konceptualizaciji sociologije kao akademske discipline u promijenjenim društvenim uvjetima.

Cilj rada je predstaviti brojne posebne sociologije koje su se posebno formirale u okvirima novih i inoviranih sveučilišnih studijskih programa tijekom netom dovršenih procesa transformacije studijskih programa i redefinicije pojedinih akademskih sadržaja na hrvatskim visokim učilištima. U tu su svrhu analizirani svi prijedlozi sveučilišnih studijskih programa koji su prilagođeni Bolonjskom procesu sa početkom primjene u akademskoj godini 2005/2006.

Kratki pregled povijesnog razvoja

Upravo proslavljena 100-godišnjica pojave sociologije kao akademske discipline, kao i njezin povijesni razvoj (o tome više u radovima: Batina, Čaldarović i Ravlić), dokazuje da je riječ o akademskoj disciplini koja je obilježila razvoj društvenih znanosti u hrvatskom visokom školstvu. Analizirajući položaj sociologije od 1990-tih, Čaldarović je zaključio da se “profesionalizacija sociologije i sociologa dogodila 1960-tih i 1970-tih, dok je njezino jačanje nastupilo tijekom 1980-tih i 1990-tih kada je ona postala konkurentna društvena znanost” (Čaldarović, 2003:41).

Uporedo sa čvrstom re-orijentacijom u društvenim znanostima, koja je obilježila razdoblje od 1991.godine do danas, mijenjao se i institucionalni okvir u kojem je sociologija tražila svoje mjesto. Zaključno s akademskom godinom 2003/2004 i formiranjem Sveučilišta u Zadru, nastavne su se aktivnosti sociologije odvijale na dvije organizacijske razine:

- razini odsjeka, i to na: a) Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i b) Filozofskom fakultetu u Zadru Sveučilišta u Splitu;
- razini studijskog programa na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovao je profesor Rudi Supek 1963.godine. Tadašnji je Odsjek zapošljavao jednog izvanrednog profesora (Ivan Kuvačić¹) i tri asistenta (Veljko Cvjetičanin, Josip Obradović and Dimitrije Sergejev). Značajnu podršku osnivanju Odsjeka dao je već postojeći Odsjek za filozofiju, u okviru kojeg je do tada funkcionirao pod-odsjek sociologije. Znanstvena suradnja između dva kompetentna odsjeka, koji su zajedno radili na realizaciji znanstvenih projekata, zajedničkim diskusijama, sipozijima i brojnim javnim debatama, nastavlja se do danas. Među najzačajnije zajedničke aktivnosti svakako pripadaju izdavanje *Praxis-a*, znanstvenog časopisa koji je hrvatskoj znanstvenoj javnosti predstavio brojna svjetski poznata imena humanističke provenijencije, te organizacija i izvođenje *Korčulanske ljetne škole*.

Tijekom 25-godišnjeg samostalnog rada Odsjeka za sociologiju u Zagrebu, studij sociologije se odvijao u okvirima jednopredmetnog odnosno dvopredmetnog studijskog programa. Sredinom 1970-tih studij sociologije postaje jednopredmetni studij. Od 1979. do kraja 1990-tih godina studij sociologije se izvodio isključivo kao jednopredmetni studijski program. Posljednjih šest akademskih godina studijski

¹ Profesor Ivan Kuvačić nagrađen je prvom nagradom za životno djelo na Izornoj skupštini Hrvatskog sociološkog društva održanoj u travnju 2005.godine u Zagrebu.

program sociologije upisuje prosječno 40 redovitih studenata u obliku jednopredmetnog programa i 70 redovitih studenata koji sociologiju studiraju kao jedan od ponuđenih dvopredmetnih programa.

Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu organizira i izvodi poslijediplomske studije i svakako treba naglasiti da je imao najveći utjecaj na profesionalizaciju i znanstvenu profilaciju današnje generacije sociologa od kojih je većina stekla svoje znanstvene stupnjeve upravo na Odsjeku.

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu osnovani su 1992.godine kao dvosemestralni komparativni studij filozofije i hrvatskog društva. Programski ograničen, studij je vremenom proširen i na druge discipline koje su tematizirale probleme hrvatskog društva. Prva studijska grupa sociologije uspisuje studij 1996.godine. Sukladno utvrđenom nastavnom planu i programu, studijski sadržaj je proširen an kolegije o Hrvatskom identitetu u europskom kontekstu, Hrvatskih zakonodavnim i političkim institucijama, Sociologiju hrvatskog društva sa različitim dodatnim sadržajima (Mladi i moderno hrvatskog društvo, Globalizacija i sl.).

Od 1956. do 1974.godine Filozofski fakultet u Zadru djeluje u okviru Sveučilišta u Zagrebu. To je ujedno bila i prva formirana visokoškolska institucija koja je djelovala izvan središta sveučilišta i 1950-tih istodobno najveći visokoškolski centar na Jadranskoj obali . Pedagoška akademija osnovana 1961.godine uključena je u sastav Filozofskog fakulteta 1979.godine. Filozofski fakultet u Zadru je do 1975.godine djelovao u okviru Sveučilišta u Splitu kao njegova „najveća institucija“. Osnivanjem novog Sveučilišta u Zadru 2002.godine dolazi do odvajanja studijskih programa u sveučilišne odjele, što i danas čini institucionalnu osnovu djelovanja Sveučilišta. (Ovdje treba podsjetiti na specifičnost razvoja visokog školstva na području Zadra, budući se radi o najstarijem sveučilišnom centru sa dugom poviješću djelovanja od 1396. do 1807.godine.) Obnavljanjem zadarske sveučilišne tradicije i priznavanjem povijesnog značaja uključivanja Sveučilišta u Zadru u mrežu visokih učilišta u Hrvatskoj, utvrđen je i značaj promocije regionalnog razvoja u okvirima europskog obrazovnog prostora. Od osnivanja do primjene Bolonjskog procesa studij sociologije na Odjelu za sociologiju se izvodio kao četverogodišnji dvopredmetni studij (osam semestara).

Današnja programska orijentacija studijskih programa sociologije

Na samom početku treba naznačiti činjenicu da se profesionalizacija studija sociologije, ali i nastavna te znanstvena orijentiranost studijskih programa sociologije odvija pod snažnim utjecajem aktivnosti Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Stotine studenata sociologije koji su diplomirali i dalje se usavršavali na Odsjeku nastavili su s aktivnim radom u znanosti, sveučilišnoj i srednjoškolskoj nastavi sociologije, razvijajući ju i istodobno ju prilagođavajući ju novim institucionalnim okvirima u kojima su se našli.

Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i danas čini jezgru svih akademskih aktivnosti u području sociologije. Profesionalizacija sociologije zasniva se na suvremenim istraživanjima

najznačajnijih društvenih problema, uključujući opće razvojne dimenzije društva, probleme društvene structure, društvene promjene, društvene odnose i dr. Sadržajem studijskog programa sociologije obuhvaćeni su brojni aktualni vidici društvene dinamike koji su diverzificirani u okvirima različitih akademskih sub-disciplina. Time je omogućeno stjecanje raznovrsnog, specijaliziranog znanja primjereno interesima studijskih grupa. Posebno treba istaknuti neke od posebnih sociologija koje su u proteklom razdoblju najviše utjecale na nastavnu i znanstvenu orijentaciju sociologa, npr. sociologija obrazovanja, sociologija kulture, sociologija religije, sociologija znanosti i znanja, politička sociologija, ekonomska sociologija, urbana sociologija i dr.

Struktura studijskog programa sociologije mijenjala se kroz više desetljeća razvoja. Do akademskoj 2004/05. godini jednopredmetni studij sociologije je usmjeren prema suvremenim i društveno relevantnim disciplinama i problemima sa posebnim naglaskom na razvoj suvremene sociološke metodologije i znanstvenog diskursa. U tom razdoblju “koncept studija ... nije zaostajao za najboljim studijima sociologije u svijetu” (Čulig, 2003:219).

Do uključivanja u posljednji reformski ciklus, u jednopredmetnom se studiju sociologije Odsjeka izvodila nastava ukupno 48 akademskih disciplina od teorijske sociologije do posebnih sociologija i metodologija socioloških istraživanja.

Studijski program sociologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu pored većeg broja uvodnih teorijskih, metodoloških i lingvističkih disciplina obuhvaćao je i sociološke teorije, sistemsku sociologiju i sociološku antropologiju, uključujući posebne sadržaje o hrvatskoj kulturi u europskom kontekstu, zakonodavne i političke institucije, sociologiju hrvatskog društva i dr. Studentima se pruža mogućnost izbora među posebnim sociologijama (Tehnologija i društvo, Sociologija ekonomskog ponašanja, Socijalna ekologija, Sociologija sporta, Sociologija glazbe, Etnicitet i kultura, Sociologija religije, Sociologija kulture i umjetnosti, Sociologija obitelji, Sociologija politike, Sociologija znanosti, Sociologija razvoja i kolegij na engleskom jeziku sa nazivom “Europska Unija i Hrvatska”) ili pedagoškim sadržajima koji su namijenjeni budućim nastavnicima sociologija (pedagogija, didaktika, sociološke metode poučavanja).

Pored ranije spomenutih teorijskih i metodoloških sadržaja, studijski program sociologije na Sveučilištu u Zadru nudi izvođenje nastave posebnih sociologija u područjima demografije, antropologije, obitelji, religije i politike. Uz Povijesni uvod u sociologiju, Sociološke perspektive, Uvod u sociologiju, Klasične i Moderne sociološke teorije i Sistemsku sociologiju, program sociologije obuhvaća Osnovne statističke metode i Metodologiju socioloških istraživanja. Studenti se osposobljavaju za primjenu stečenih teorijskih znanja u sociološkim praktikumima tokom prve dvije godine studiranja.

Ovaj kratki pregled razvoja studijskih programa sociologije na odsjecima i studijima ipak omogućuje donošenje zaključka o brojnosti socioloških sadržaja koji su se godinama razvijali i postupno uključivali u postojeće i inovirane studijske programe. Višedesetljetni razvoj nastavnih i istraživačkih sadržaja na različitim visokim učilištima zasigurno je utjecao na ukupan razvoj hrvatske sociologije.

Tablica 1. donosi prvi pregled kolegija sociologije koji se prema novim sveučilišnim i specijalističkim studijskim programima izvode na nekom od visokih učilišta u Hrvatskoj (pregled je izvršen na temelju trenutne organizacijske strukture sveučilišta i visokih škola). Sociologija je često prisutna kao obvezni kolegij unutar specijaliziranog nastavnog programa pojedinog fakulteta/sveučilišta i – skorijeg datuma – privatne visoke škole s pravom javnosti. Tako se na Zagrebačkoj školi za ekonomiju i management (privatnoj visokoj školi sa dopusnicom za izvođenje programa poslovne ekonomije) izvodi nastava Opće sociologije, dok se na Visokoj poslovnoj školi “Baltazar Krčelić” (također privatnoj visokoj školi sa dopusnicom za izvođenje programa Managementa u kulturi) izvodi nastava na kolegijima Uvod u sociologiju i Sociologija slobodnog vremena. Iako nije namjera autorica rada šire tumačiti uzroke programske diverzifikacije u svjetlu rasta privatnih inicijativa za osnivanjem studija društvenih znanosti, autorice smatraju relevantnom potrebu kontrole kvalitete nastavnog i istraživačkog djelovanja u primjeni socioloških sadržaja u okvirima pojedinih studijskih programa. Recentna analiza početnih problema u i tijekom procesa akreditacije (2005. i 2006.godine) ukazala je na brojne nedostatke u osiguranju minimuma kvalitete visokoškolske nastave naročito u programima privatnih visokih škola (Krbec, 2006).

Tablica 1.

Pregled kolegija sociologije na javnim visokim učilištima

Posebne sociologije kao specijalizirani nastavni sadržaji izvan odsjeka za sociologiju u akademskoj godini 2005/2006.

Visokoškolska institucija	Katedra	Kolegij	Status ²⁾
Sveučilište u Zagrebu			
Pravni fakultet	Da	Sociologija	O
		Socijalna politika	I
		Sociologija hrvatskog društva	I
		Sociobiologija	I
		Sociologija prava	I
		Sociologija uprave	I
Pravni fakultet – Studij socijalnog rada	Da	Sociologija	O
		Uvod u socijalnu politiku	O
		Komparativna socijalna politika	O
		Socijalna politika Hrvatske	O
		Socijalno planiranje	O
		Socijalna demografija	O
Fakultet političkih znanosti	Da	Sociologija politike	O
		Sociologija hrvatskog društva	O
		Sociologija rata	O
		Sociologija medija	O
Ekonomski fakultet	Ne	Ekonomska sociologija	I
		Sociologija turizma	I
Medicinski fakultet	Da	Medicinska sociologija	O
		Sociologija mentalnog zdravlja	O
Stomatološki fakultet	Ne	Sociologija zdravlja	O
Tekstilno-tehnološki fakultet	Ne	Sociologija mode	O
		Sociologija kulture	O
		Sociologija životnih stilova	O

Fakultet strojarstva i brodogradnje	Ne	Sociologija Industrijska sociologija Sociologija organizacije	O O O
Fakultet elektrotehnike i računarstva	Da ¹⁾	Industrijska sociologija	O
Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije	Da ¹⁾	Sociologija	O
Rudarsko-geološk- naftni fakultet	Da ¹⁾	Sociologija Technologija i društvo	C I
Arhitektonski fakultet	Ne	Urbana sociologija Socijalna ekologija	O O
Teološki fakultet	Ne	Sociologija religije	O
Umjetnička akademija	Ne	Sociologija umjetnosti	O
<i>Sveučilište u Splitu</i>			
Ekonomski fakultet	Ne	Sociologija	O
Pravni fakultet	Ne	Sociologija	O
<i>Sveučilište »J.J.Strossmayera« u Osijeku</i>			
Filozofski fakultet	Ne	Sociologija knjige i čitanja	O
Pravni fakultet	Ne	Sociologija	O
Ekonomski fakultet	Ne	Sociologija managementa	O
Poljoprivredni fakultet	Ne	Agrarna sociologija	O
<i>Sveučilište u Rijeci</i>			
Filozofski fakultet Rijeka	Ne	Sociologija Sociologija obrazovanja	O O
Ekonomski fakultet Rijeka	Ne	Sociologija	I
Pomorski fakultet	Da ¹⁾	Psihosociologija	I
Fakultet ekonomije i turizma u Puli	Ne	Ekonomska sociologija Sociologija turizma Industrijska tehnologija i društvo	O O O
Filozofski fakultet u Puli	Ne	Sociologija obrazovanja	O
Viša učiteljska škola u Puli	Ne	Sociologija obrazovanja Sociologija predškolskog obrazovanja	O O
<i>Sveučilište u Dubrovniku</i>			
Odjel ekonomije i poslovne ekonomije	Ne	Sociologija turizma Sociologija slobodnog vremena	O O

Izvori: Analiza se temelji na javno objavljenim opisima studijskih programa (brošure, Internet stranice fakulteta i sveučilišta).

Napomene: ¹⁾ Fakulteti ustrojavaju katedre društvenih znanosti u kojima se najčešće kombiniraju kolegiji sociologije sa psihologijom, poviješću i/ili pravnim znanostima.

²⁾ Status kolegija prema važećem nastavnom programu:

O - obvezni ; I - izborni

Iz tablice je vidljivo da se sociologija kao akademska disciplina tumači vrlo široko, od općih sadržaja (npr. na tehničkim fakultetima) do posebnih sociologija koje su sadržajno vezane uz temeljno znanstveno područje fakulteta odnosno visoke škole. Primjerice, gotovo su na svim fakultetima društvenih znanosti ustrojene i djeluju katedre za sociologiju kao sastavni dio unutarorganizacijske strukture fakulteta, a sukladno Zakonu o znanosti i visokom obrazovanju te statutima sveučilišta u čijem su sastavu (npr. Pravni fakultet i Fakultet političkih znanosti u Zagrebu).

Nastavu sociologije često određuje profesionalna i znanstvena usmjerenost nositelja kolegija, što je direktna posljedica nužnosti ispunjavanja (proceduralnih) kriterija napredovanja u nastavnom i istraživačkom zvanju. Problemi su posebno izraženi kod mladih suradnika i istraživača, a djelomično se na njima dodatno izražavaju i razlike u profesionalnom pristupu nastavnom radu kakav je prisutan na pojedinim fakultetima (Čaldarović, 2003).

Buduća programska diverzifikacija i izazovi Bolonjskog procesa

Povezanost društvenih promjena uopće, s jedne strane, i promjena u visokom školstvu (programskih, ali i organizacijskih), s druge strane, bit će moguće primjerenije ocijeniti sa vremenskim razmakom od nekoliko godina novoupisanih studenata. Kako je to već utvrđeno rezultatima novijih istraživanja na području visokog školstva, društvena transformacija ima utjecaj na “strukturne i idejne elemente” (vidi npr. izvješće projekta o “Ulozi sveučilišta u transformaciji društva”/“The Role of Universities in the Transformation of Societies”, voditelja Svava Bjarnason-a i John-a Brennan-a, dostupno na: on-line). Iako se činilo da je i prije implementacije novih studijskih programa izvršeno “brisanje starog sadržaja” i na hrvatskim fakultetima, vrijeme će pokazati koliko je toga uspješno napravljeno u sadržajima kolegija sociologije.

Ono što svakako treba podcrtati kao “pokretačku snagu” revitalizacije pojedinih posebnih sociologija je intenziviranje aktivnosti Hrvatskog sociološkog društva krajem 1990-tih i posebno početkom 2000-tih (podsjećamo da je na Izornoj skupštini HSD-a u travnju 2001.godine predložena nova programska orijentacija, koja je imala za cilj re-aktiviranje preko 250 članova Društva u različitim sekcijama). Tih su godina brojne posebne sociologije uvedene u nastavne programe na hrvatskim visokim učilištima. Iako se radilo većinom o izbornim kolegijima, uključivanje posebnih sociologija označilo je “produbljanje” studijskih programa općim, društvenim sadržajima i njihovo daljnje programsko diverzificiranje u odnosu na temeljnu akademsku orijentaciju.

Rekonstrukcija postojećih sveučilišnih i znanstvenih programa trebala bi stoga pridonijeti budućem “proširivanju” i “modernizaciji” studijskih sadržaja uopće. Uvjerene smo da takve aktivnosti treba pratiti i na visokim učilištima u Hrvatskoj. Budući se tekuće reformske aktivnosti u visokom školstvu ne odražavaju samo na položaj pojedinog sveučilišta, fakulteta ili visoke škole, već se reflektiraju šire u društvu, novi pristup praćenja promjena treba obuhvatiti dva različita akademska odnosno istraživačka područja aktivnosti.

Prvo, znajući da je primjena Bolonjskih načela usmjerena prema određenom stupnju komparabilnosti među institucijama i programima, što također znači da se sve promjene u hrvatskom visokom školstvu moraju prilagoditi obrazovnoj strukturi u regiji i šire u Europskoj Uniji, nužna je prilagodba na razini ciljeva studijskih programa, opisa svakog pojedinog kolegija i nastavnog sadržaja, obvezne/dopunske literature i ostalih nastavnih materijala, kao i nastavnih i studentskih obveza koji su promovirani obveznim od strane Europskog prostora visokog obrazovanja (*European Higher Education*

Area). Govori se o procesu standardizacije u visokom obrazovanju koja bi trebala doprinijeti budućoj konkurentnosti i komparabilnosti naših visokih učilišta.

Drugo, strategijom „suvremene europske politike visokog obrazovanja“ želi se, pored standardizacije na nadnacionalnoj razini, omogućiti i isticanje određenih nacionalnih specifičnosti. Tome u prilog svakako ide osiguranje veće fleksibilnosti, atraktivnosti i inovativnosti u „neograničenom“ okruženju *policy* pristupa nacionalnih politika visokog obrazovanja². U svjetlu razvoja hrvatske sociologije i u odnosu na širi društveni kontekst u kojem se taj razvoj odvijao, hrvatska se sociologija mora označiti jedinstvenom istraživačkom i akademskom disciplinom koja će zasigurno znati odgovoriti i na procese internacionalizacije koji joj predstoje.

Organizacijska transformacija i teorijska re-konstrukcija: umjesto zaključka

U sadašnjem razvojnom trenutku, visoka učilišta u Hrvatskoj provode doista radikalnu transformaciju od konzervativnih (ili tradicionalnih) prema modernim, inovativnim i u konačnici očekivano efikasnijim institucijama. Zakon o znanosti i visokom obrazovanju iz 2003.godine potiče sveučilišta i visoka učilišta da diverzificiraju svoje studijske programe, da ih učine atraktivnijim. Da bi se takav cilj ostvario nužno je inovirati studijske programe i, unutar njih, pojedine akademske sadržaje, modernizirati metode i pristupe u nastavi te intenzivirati suradnju između studenata i nastavnika. Studijski programi sociologije, ali i posebne sociologije koje se izvode u sastavu drugih studijskih programa, nalaze se na istom „putu“. Koliko će u tome biti uspjeha, hoće li se i hrvatska sociologija moći približiti tržišnom nadmetanju i uključiti u širi proces „Europeizacije“ visokog obrazovanja, ostaje zadatak istražiti u narednim godinama.

Okvir „Europeizacije“, kojim su obuhvaćene sve zemlje-potpisnice Bolonjske deklaracije i novijih protokola koji se na nju nadovezuju (Bergen 2005.; London, svibanj 2007. i dr.), omogućuje „slabljenje“ (Kwiek, 2002) veza između akademske zajednice i javne administracije. Širenje akademskih sloboda i autonomije u institucionalnom i organizacijskom smislu jedan je od prioriteta Europskog prostora visokog obrazovanja. Iako se u okviru nacionalnih politika visokog obrazovanja različito tumači inovirana društvena uloga sveučilišta kao „servisa zajednice“, jedinice „regionalnog razvoja“, „regionalne organizacije inovacija“ i „akademske poduzetništva“, jedinstveni cilj glasi : visoko obrazovanje u Europi treba postići najviši mogući stupanj konkurentnosti do 2010.godine. To, naravno, znači da se visoko obrazovanje uopće i posebno društvene znanosti (i sociologiju unutar područja) stavlja u kontekst nužne

² Izvršna publikacija pod naslovom “Three Social Sciences Disciplines in Central and Eastern Europe: Handbook on Economics, Political Science and Sociology (1989-2001)”, kojeg uređuju Max Kaase, Vera Sparschuh i Agnieszka Wenninger, a podržava Europska komisija (Berlin-Bonn-Budapest, 2002:

<http://www.gesis.org/en/information/theme/3social_science_disciplines/inex.htm >) dokumentirala je razvoj triju društvenih znanosti u zemljama Srednje i Istočne Europe. Analizom je bilo obuhvaćeno preko 700 institucija relevantnih u istraživačkom i nastavnom smislu u Bugarskoj, Češkoj, Estoniji, Mađarskoj, Latviji, Litvaniji, Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj i Sloveniji.

adaptacije novonastalim društvenim potrebama, te da se istodobno visoko obrazovanje mora okrenuti tržišnim, programskim i kriterijima atraktivnosti studija.

Kao rezultat vrlo snažnih nastojanja akademske re-orijentacije i modernizacije odnosno rekonstrukcije studijskih programa sociologije i posebnih sociologija tijekom 2004. i 2005.godine, utvrđeni su elementi za valjanu *policy*-relevantnu analizu novih orijentacija hrvatske sociologije. Koliko smo svi bili uspješni u početnim naporima, ostaje za neke buduće rasprave.

Literatura:

Čaldarovic, O. (2003). **Croatian Sociology after 1990: Toward New Institutionalization?** (Ch.4), in: Mike Forest Keen and Janusz L.Mucha (eds.). Sociology in Central and Eastern Europe. Transformation at the Dawn of a New Millennium. (Contributions in Sociology, Number 139). Westport: Praeger, p. 41-48

Čulig, B. (2003). **40.obljetnica Odsjeka za sociologiju**, Revija za sociologiju, XXXIV (3-4): 219-220

Currie, D.M.; D. Krbec and J. Higgins (2005). **Creating a Quality Assurance System for Croatian Higher Education**. Higher Education in Europe - Thematic issue "The Bologna Process: Retrospect and Prospects". Routledge/Taylor & Francis journal, XXX (1): 53-66

Kalanj, R. (2002). **Današnje značenje klasičnih socioloških teorija**, Revija za sociologiju, XXXIII (1-2): 1-16

Krbec, D. (2007). **Re-construction and Tradition: Understanding and Implementing the Discipline of Sociology at Croatian Universities**, u: Patel, Sujata (Ed.) Handbook on Diverse Sociological Traditions. Madrid: International Sociological Association (ISA), Council of National Associations (u tisku)

Krbec, D. (2006). **The Accreditation Policy in the Croatian Higher Education**, u: Kozma, T. (ed.). Accreditation Policies in the Higher Education Systems of Central Europe (A Comparative Study). Budapest: Felsőoktatási Kutatóintézet új Mandátum Könyvkiadó / Institute for Higher Education Research, p. 63-71, 180-181, 190.

Krbec, Denisa (2006a). **Centering Program's Diversity in Croatian Sociology: Current Status of Connecting Sociology with Other Disciplines**, u: Boyadjieva, P. (ed.) "Sociology and Interdisciplinary Knowledge". Sofia, Bulgaria: Centre for Advanced Studies (CAS) (znanstvena knjiga/monografija u izradi CAS Sofia) (u tisku)

Krbec, D. (2005). **Innovations and Cultural Encounters: Challenges of Benchmarking in Higher Education**. International Conference on "Innovation and Social Development". IUC- Inter-University Centre, Dubrovnik, May 27-29, 2005. Dostupno na: <http://business2.unisa.edu.au/cid/events/>

Krbec, D. (2004). **"Europeanization" of Education: Challenges for Accession Countries**, u: Jadranka Švarc, Jasminka Lažnjak, Željka Šporer and Darko Polšek (ur.). Transition Countries in the Knowledge Society: Socioeconomic Analysis. Zagreb: Institute of Social Sciences Ivo Pilar, p. 375-391

Kwiek, M. (2002). **The Social Functions of the University in the Context of the Changing State/Market Relations (the Global, European Union, and Accession Countries' Perspectives)**. Issue Paper for the European Commission, Research Directorates General, High Level Expert Group STRATA Project, "Developing Foresight for higher education/research relations developing in the perspective of the European Research Area (ERA)". Poznan, Poland.

_____ (2005). **Prijedlog dosiplomskog i diplomskog studija sociologije**. Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru, veljača 2005 (službeni dokument)

_____ (2005). **Prijedlog dodiplomskog studijskog programa – Sociologija. Revidirana verzija**. Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru, veljača 2005 (službeni dokument)

_____ (2005). **Studijski program sociologije**. Prijedlog. Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (službeni dokument)